

ВРГ. ЈЕД.	Број	Прилог	Вредност

Recenzija monografije Dragana Todorovića – Protestantizacija Roma Jugoistočne Srbije

Autorska knjiga (monografija) Dragana Todorovića – *Protestantizacija Roma Jugoistočne Srbije* je izvorno znanstveno djelo napisano na srpskom jeziku.

Knjiga se sastoji od predgovora (Milan Vukomanović), četiri dijela, te pogovora (Dragoljub Đorđević) i priloga, te popisa literature.

U prvom poglavlju naziva *Kako je sve počelo i kako je sve teklo* autor predstavlja Nišku romološku školu koja se prva počela baviti proučavanjem religije i vjerskih običaja Roma na prostorima regije bivše države i u tome ostvarila značajne rezultate.

Nakon toga autor elaborira tijekom istraživanja, počevši od teorijsko-metodološkog okvira istraživanja, preko predmeta, cilja, zadataka i hipoteza istraživanja, do uzorka, organizacije i tijeka istraživanja te metoda, tehnika i instrumenata istraživanja.

U drugom poglavlju naziva *Protestantizacija Roma* autor elaborira etnografsko-sociografske pokazatelje raširenosti protestantskih vjerskih zajednica u Jugoistočnoj Srbiji koje su uključene u istraživanje: baptista, adventista, pentekostalaca te kršćanske zajednice Jehovinih svjedoka koja ne pripada kontekstu protestantizma.

Treće poglavlje naziva *Putevi i faktori protestantizacije Roma*, autor je podijelio na dva potpoglavlja.

U prvom potpoglavlju - *Putevi protestantizacije Roma*, autor:: analitički razmatra ključne pojmove: misionarenje, preobraćenje, prozelitizam i hijerarhiju načina protestantizacije. U drugom potpoglavlju naziva *Faktori protestantizacije Roma*, autor analizira socijalno-ekonomske faktore (usluge milosrđa, obrazovanje, savjetodavne usluge, medicinsku pomoć i ekonomski razvoj), bogoslovske faktore (ličnost pastora, služba na materinjem jeziku, čiste romske crkve, suština vjerskog učenja); kulturne faktore, političke faktore te hijerarhiju i prožimanje faktora.

Četvrto poglavlje naslova *Učinci protestantizacije Roma*, sastoji se od dva potpoglavlja. U prvom, naziva *Preosmišljavanje nekih elemenata Rromanipena*, autor elaborira odbacivanje običaja drugih religija i konfesija, razgradnju tradicionalnog kulturnog identiteta, razgradnju tradicionalne vjerske matrice, od „biti a ne imati“ do „imati a ne biti“. U drugom potpoglavlju naziva *Utemeljenje novog vjerskog identiteta*, autor analizira postojanost vjere, ispoljavanje religioznosti i horizontalnu i vertikalnu vjersku pokretljivost.

Slijedi *Zaključak* u kojemu se elaborira realizacija hipotetskog okvira istraživanja i temelji novog identiteta Roma („nova romska zajednica“). Na kraju slijede prilozi,

fotografije, pogovor Dragoljuba V. Đorđevića, popis literature, imenski registar i crtica o autoru.

Recenzirana knjiga je znanstvena studija o procesu protestantizacije Roma Jugoistočne Srbije. Radi se o još uvijek pionirskoj temi u novijoj srpskoj sociologiji religije, pa i šire, tek parcijalno zahvaćanoj u nekim socioreligijskim radovima različite tematike. Tema je relevantna na prvom mjestu zbog toga jer na neki način slijedi i sistematizira jedno relativno novo područje u društvenim znanostima, konkretno u sociologiji, još konkretnije sociologiji religije. Osim toga, knjiga je značajan doprinos daljnjem razvoju sociologije manjih vjerskih zajednica u Srbiji, osobito aspekta koji ih promatra kao aktere koji vjernicima daju upute za život, ali i kao izvorište i čuvara socijalnog kapitala.

Ta novopostavljena pitanja važna su zbog toga što promišljanje odnosa Roma i religije s naglaskom na vjerskoj zajednici kao duhovnom i socijalnom resursu i njenom utjecaju na pojedinca – člana, u Srbiji nastavlja dobru tradiciju romološke škole u Srbiji kojoj je temelje postavio sociolog Dragoljub Đorđević. Znanstvene spoznaje koje su elaborirane u ovoj knjizi doprinos su području sociologije religije, ali mogu biti i poticaj znanstvenicima iz drugih društvenih, ali i humanističkih znanstvenih polja koji se namjeravaju baviti različitim temama vezanim za fenomen Roma u Srbiji, a i u regiji.

Knjiga *Protestantizacija Roma u Jugoistočnoj Srbiji* predstavlja tematsko i izvedbeno osvježanje u području društvenih znanosti. U ovoj obimnoj studiji autor se bavi „zanemarenom“, uvijek drugorazrednom temom u zemljama s izrazito većinskom religijom, kao što je to Srbija (kao i ostale zemlje bivše Jugoslavije). Unatoč porastu znanstvenog interesa sociologa religije za manjinsku religioznost u bivšim jugoslavenskim zemljama u zadnjih tridesetak godina, još uvijek postoji mnoštvo zanimljivih i znanstveno provokativnih religijskih niša u tim gotovo monokonfesionalnim društvima. „Niška religiološka škola, uz „zagrebačku religiološku školu“, osobito je zaslužna za aktualizaciju različitih tema manjinske religioznosti. Unutar manjinske tematike, obje „škole“ su se osobito bavile temama protestantizma kao kompleksnog fenomena, koji poprima specifične oblike u dominantno monokonfesionalnom kontekstu. Niška škola je napravila i korak dalje, koristeći društveni i povijesni kontekst u okolici Niša/ Jugoistočne Srbije, pionirski se fokusirajući na religioznost romske populacije. I tako je nastala njihova romološka škola, čiji rezultat je i ova vrijedna monografija. Protestantska tradicija u monokonfesionalnim tradicionalnim društvima je sama po sebi egzotična, a romska varijanta protesantizma je mogli bismo reći, poslastica za istraživače jer pokazuje izrazitu vitalnost i ima vrlo izvjesnu istraživačku perspektivu.

Knjiga je teorijski uvjerljivo fundirana i empirijski zrelo izvedena, dobro je komponirana, podaci su metodološki korektno prikazani, tekst je analitički iscrpan. Autor je kompetentno koristio raznolike teorijske koncepte i umješno ih operacionalizirao u konkretnom socio-kulturnom kontekstu. Naročiti znanstveni doprinos knjige su nove spoznaje o povezanosti religije i etnosa (specifičnog

romskog etnosa), osobito u manjim vjerskim zajednicama, što može biti inspiracija i znanstveni temelj za nova, opsežnija istraživanja.

Knjiga *Protestantizacija Roma u Jugoistočnoj Srbiji* vrijedno je djelo u području društvenih i humanističkih znanosti. Radi se o religiološkoj i kulturološkoj knjizi koja popunjava jedno od nedovoljno popunjenih mjesta u području istraživanja odnosa religije i manjinskih etničkih zajednica u sociologiji religije, znanstveno je provokativna na najbolji mogući način.

Prof. dr. sc. Ankica Marinović

A. Marinović

Profesor emeritus

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Zagreb, 15. 11. 2024.